

Népoktatás Alsóvadászon

Alsóvadász Dél-Abaujának mindig is jelentős helysége volt. A történelmi szakirodalom mégis méltánytalanul elhanyagolta. Legfeljebb mozaikokat olvashattunk történetéből: a török időkből és az 1848-as események korából.

Már az Árpád-korban jelentős település volt a pápai tizedlajstromok tanulsága szerint. Később a 16–17. században a magyar történelem olyan jeles családai voltak határában birtokosok, mint a reformáció legnagyobb terjesztői a Perényiek, vagy a szabadságharcok évszázadának (17. sz.) hősei, a Rákócziak. Műemlékjellegű templomát a hagyományok szerint a husziták építették, mint a szikszóit.

Lakói korán a reformáció hívei lettek, református iskolája már a 16. században „édes anyai nyelvünkön” terjesztette a kultúrát, s adott egy életre eligazító útmutatót. A magyar iskolázás történetének 1000. évfordulóján éppen ezért megkülönböztetett szeretettel üdvözljük az alsóvadászi iskola múltját bemutató könyvet, Cs. Kovács Ágnes munkáját.

Az alsóvadászi lokálpatriotizmus nagyszerű példája és egyben értékjelző tényező, hogy a könyv bemutatására egy vasárnapi istentiszteleten, az ódon református templomban került sor a közelmúltban. Az ünnepség fényét emelte, hogy a bemutatást napjaink legnevesebb neveléstörténésze, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem nyugalmazott professzora, dr. Mészáros István vállalta.

Cs. Kovács Ágnes a község szülötte, sok éven át megbecsült pedagógusa, iskolai vezetője volt. Könyvének anyagát fáradságot nem kímélve, hallatlan szorgalommal gyűjtötte össze. Nem riasztották el a kutatót a bosszantó nehézségek, amelyek miatt sajnos nagyon sok helységnek soha nem lesz hasonló szép iskolatörténeti monográfiája! (A források hiányosak, nehezen hozzáférhetőek, Abaujt kutatni „idegen országban”, Kassán is kell.)

A mai alsóvadásziak joggal lehetnek büszkéek arra, hogy iskolájukat a megye első református iskolái között emlegették. A megye régi historikusa – Borovszky Sámuel – jeles monográfiájában Gönc, Szikszó, Rásony, Böcs mellett Alsóvadászt is említi.

Cs. Kovács Ágnes könyvében a Patakon őrzött iratok alapján közli, hogy az intéz-

mény már 1598-ban működött, első tanítóit pedig 1615-től név szerint is fel tudta jegyezni.

A kötetből érzékletes képet kapunk az iskolaépületekről, építésükről, felszereltségükről, a tanítás tartalmáról, a nevelési módszerekről, a könyvtárról, az iskolaszék tevékenységéről, a tanítók életkörülményeiről. A könyv a legjelesebb vadászi tanítók sorsának, pályájának további alakulását is megkísérelte nyomon követni.

Így például *Sebők Józsefről* megtudjuk, hogy a múlt század elején jeles prédikációgyűjteménnyel gazdagította az egyházi irodalmat; *Szathmári Paksi József* ugyancsak a múlt század elején Tiszáninneni püspök lett; *Finkey József* később híres pataki professzorként vált ismertté; *Erdélyi Antal* pedig az 1850-es években Szabolcs vármegye elismert levéltárnokává lett.

A könyv értékét növeli, hogy olvasóival mintegy megosztva a kutató örömét – eredeti dokumentumok gazdag tárára tette közzé: tanítói díjleveleket, könyvtárleltárat, iskolaszéki ülések jegyzőkönyveit, tanítói pályázatok eredményeit stb.

Alsóvadász régi lakóiról megtudjuk, hogy öntudatosan támogatták a kultúrát, segítettek iskolájuk áldásos tevékenységét. Szeretettük a tudomány iránt azzal is kifejezték, hogy tanítóikat az átlagnál jobban megbecsülték. Alsóvadászi tanítónak lenni rangot jelentett, jól fizető állás volt. Ezért nem lehet csodálkozni azon, hogy például 1894-ben a meghirdetett üres állásra harmincnégy igen jól képzett tanító adta be – még messzi vidékekről is – a pá-

lyázatát. A legjobb négyet hívták meg bemutatkozásra, énekvezetésre, s ez alapján döntöttek.

A kötet érdekességei közül végül még egyet szeretnénk kiemelni: azt, hogy megszólaltatta a mai nyolcvan-, kilencvenéveseket, akik elmondták emlékeiket az egykori iskolájukról, tanítóikról. Nem lehet meghatódás nélkül olvasni, ahogyan ezek az egykori diákok visszagondoltak a „tudomány diplomára” – az ott tanultak személyiségformáló erejére, a hasznos ismeretekre, amelyek segítették őket az élet nehézségeinek leküzdésében.

Cs. Kovács Ágnes könyve a múlt iskolájáról szól, de üzenet a mának is. Az iskola fontosságára, az iskola és közösség együvértartozására figyelmeztet. Hasznos és érdekes olvasmány nemcsak az alsóvádasziaknak, hanem a megye kultúraszerező közönségének is őszinte szívvel ajánlható.

Cs. Kovács Ágnes: Népoktatás az Abaúj megyei Alsóvádaszon. Magánkiadás, Miskolc 1996.

Varga Gábor

A magyarországi közcélú villamosenergia-szolgáltatás története

A mai Magyarországon a közcélú villamosítás 1988-ban volt 100 éves. Jogos elégedettséggel tekintünk vissza ennek történetére, hiszen a világ első közcélú villamosművének (New-York: Edison E. J. Co) 1882. évi üzembe helyezése után, a Monarchia Magyarországon 1884-ben Temesvárott létesült – utcai közvilágítás számára – általános célú villamos mű, a mai Magyarországon pedig a mátészalkai villamosítás 1888-ban Párizsával egyidejűleg indult el. Ezen időtől számítják a Tiszántúli Áramszolgáltató Rt., egyszersmind a magyar villamosenergia-ipar, így az MVM Rt. működésének kezdetét is.

A jogfolytonosság követhető a fokozatosan integrálódó villamos hálózatok bővülésével, míg a történeti fejlődés során eljutunk a közcélú villamos művek jelenkori jogutódjaihoz. Az 1963-ban alakult Magyar Villamos Művek Tröszt még egy vállalati egységbe fogta össze a villamosenergia-ipart, de az ebből 1992-ben átszerveződött MVM Rt. már – a piacgazdaság követelményeit jobban kielégítendő – konszern jelleggel működő, önálló erőművi és áramszolgáltató részvénytársaságokká alakult át. Ezek részvényeit azután a privatizációs törvények alapján 1996-tól fokozatosan külföldi tulajdonosok vásárolták meg az állami vagyon privatizálási célkitűzésének megfelelően.

A villamosítás rohamosan terjedt a századvég Magyarországon, de most csak a mai területünk villamosítási eseményeit

taglalhatjuk, ahol lassúbb, de szintén jelentős fejlődést figyelhetünk meg. A legjelentősebb lépés Budapest közcélú villamosítása volt, aminek 100 éves jubileumát 1993-ban ünnepelhette az ELMŰ és az egész magyar villamosenergia-ipar. Pécs villamosítása 1894-ben, Szegedé 1895-ben kezdődött és az Ikervári Vízerőmű is ebben az évben lépett üzembe. Ezen eseményektől számíthatja időrendben a DÉDÁSZ, a DÉMÁSZ, illetve az ÉDÁSZ is jogi létét, amelyek már ugyancsak túl vannak a centenáriumukon. Az ÉMÁSZ jubileuma is 1994-ben volt, Eger város villamosításának emlékére. A miskolci közúti villamos indulását viszont 1997-ben ünnepelhetik.

Sorolhatnánk a régiók egyre szélesedő villamosítási történetét, de így is érzékelhető, hogy a századforduló körül a spontán kezdeményezés is gyors fejlődést eredm-